

KÜLTÜR COĞRAFYASI

Dr. Mutlu KAYA

KÜLTÜREL YAYILMA

- Tü rü ya da sınırlandırma yöntemi ne olursa olsun, dünyanın kültür bölgeleri insanlar arasındaki **temas ve iletişim** sonucunda ortaya çıkmışlardır.
- Başka sözcüklerle, bunlar kültürel yayılmanın -yani, fikirler, yenilikler ve davranışların- mekânsal genişlemesinin ürünüdürler.
- Her bir kültür elemanı bir ya da daha çok yerden çıkar ve etrafa yayılırlar.

KÜLTÜREL YAYILMA

- Başka bazı durumlarda bağımsız icatlar meydana gelebilir. Aynı ya da birbirine benzer yenilikler başka başka yerlerde başka başka anlar tarafından birbirinden habersiz geliştirilmiş olabilir.
- Yayılmanın incelenmesiyle, coğrafyacı, kültürün mekânsal kalıplarının nasıl bir gelişme izlediğini anlayabilir.

KÜLTÜREL YAYILMA

- Herhangi bir kültür, çıkış noktasından yayılarak geniş bir alanı kaplayan hemen hemen **sonsuz sayıdaki keşif ya da yeniliğin** ürünüdür.
- Bu yeniliklerden bazıları binlerce yıl önce meydana gelmişken, bazıları da çok yakın zamanlara aittir; bazıları çok yayılmışken, bazıları yalnızca çıkış noktasında kalmıştır.

KÜLTÜREL YAYILMA

- Coğrafyacı Torsten Hâgerstrand'ın istatistik tekniklere ve modellere dayanan çalışmaları yeniliklerin yayılması konusundaki araştırmalara öncülük etmiştir.
- Hâgerstrand, farklı yayılma türleri olduğunu kabul etmektedir.
- Başlıca iki tanesi ise (1) “**genişleme yayılması**” ve (2) “**yeniden yerleşim şeklinde yayılma**” ya da “sıçrama şeklinde yayılma”dır.

Genişleme Yayılması

- Bu tür bir yayılmada bir yerden doğrudan komşu alana yayılma söz, konusudur.
- Bu tür yayılmada fikirler, bir nüfusa, bir alandan diğer bir alana, fikirleri bilenlerin toplam sayısı ve yayılma alanı iyice genişleyene kadar kartopu şeklinde yayılır.
- Genişleme yayılması kendi içinde de alt bölümlere ayrılabilir:
 - Uyarıcı yayılma
 - Kesintisiz (bitişik) yayılma
 - Hiyerarşik yayılma

Genişleme Yayılması

Uyarıcı Yayılma

- Bütün fikirlerin çeşitli nedenlerle herkes tarafından hemen benimsenmesi mümkün değildir; ancak bu da onların etkisiz oldukları anlamına gelmez. Bu yüzden de fikirler önemli bir kişiden bir diğerine, bir şehirselle merkezden bir diğerine, zaman zaman aradaki diğer kişiler ya da kırsal alanları atlayarak yayılırlar buna **uyarıcı yayılma** denir.
- Örneğin, sanayileşme fikri ilk başta sanayi-öncesi toplumlara hemen aktarılamamış fakat yerel imalat faaliyetlerindeki makineleşme girişimlerini teşvik etmiş, uyarmıştı.

Genişleme Yayılması

Kesintisiz Yayılma

- Bunun tersine, kesintisiz yayılmada, aynen hastalıkların yayılması gibi, hiyerarşi olmaksızın bir alan ya da nüfus içinde fikirlerin hemen en yakın alandan başlayarak, dalgalar halinde genel olarak yayılması söz konusudur.
- Bazen özel bir durum reddedilebilir ama ana fikir benimsenmiştir.

Genişleme Yayılması

Hiyerarşik Yayılma

- Hiyerarşik yayılmanın örnekleri ise her gün gözümüzün önündedir: Yeni bir sa ya da elbise modelinin, müzik parçalarının, hatta FAX makineleri, internet ve başka teknolojik gelişmelerin, bunların merkezi olan büyük dünya şehirlerinden başlayıp diğerklkelerdeki daha küçük şehirlere ve diğerklkelerdeki daha küçük şehirlere ve diğerklkelerdeki daha küçük şehirlere yayılması gibi.
- Bu tür yayılma dünyanın her tarafının günümüzde birbirine nasıl bağlandığını ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Tümertekin, E., & zg, N. (1997). *BeŖeri coĖrafya: İnsan. Kültür. Mekan*. Çantay Kitabevi.
- DavranıŖ Bilimleri Ders Notları (2018). Ankara Üniversitesi Açık Ders Sistemi.